

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СМЕЛІКОВА Вікторія Борисівна

УДК 378.147: 629.5.072.8: 316.47

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ
ДО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ
ЗАСОБАМИ KEYС-ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Херсон – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Херсонському державному університеті Міністерства освіти і науки України, м. Херсон.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
КІЩЕНКО ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА,
Херсонський державний університет,
завідувач кафедри практики іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
МИКИТЕНКО НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА,
Львівський національний університет
ім. Івана Франка,
завідувач кафедри іноземних мов
для природничих факультетів;

кандидат педагогічних наук
ВАРВАРЕЦЬКА ГАЛИНА АНАТОЛІЇВНА,
Національний університет «Одеська морська
академія»,
асистент кафедри вищої математики.

Захист відбудеться «15» грудня 2017 року о 10.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.02 у Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27, ауд. № 256.

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті Херсонського державного університету та в науковій бібліотеці за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розіслано «14» листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.В. Денисенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Світова інтеграція та глобалізація економічного простору сприяють активному розвитку сучасної судноплавної галузі та працевлаштуванню випускників морських навчальних закладів у багатомовних екіпажах. Означені процеси актуалізують проблему підвищення якості вищої освіти, яка характеризується не тільки обсягом знань зі спеціальності, але й здатністю майбутніх випускників до професійно-орієнтованого спілкування іноземною мовою. Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого робітника, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів.

Сучасне суспільство зацікавлене в компетентних фахівцях, готових до ефективної роботи в багатонаціональних командах, які б володіли розвинутими вміннями та навичками професійно-орієнтованого спілкування як рідною, так і іноземною мовами, тобто здатних ефективно працювати в умовах внутрішньої та міжнародної конкуренції, поєднувати високу культуру та глибокі фундаментальні знання з умінням працювати в колективі. Тому особливого значення набуває іншомовна підготовка майбутніх судноводіїв, як одна з найважливіших складових їх професійної діяльності. Перелік компетентностей і знань, у тому числі й з іншомовної підготовки, якими мають володіти майбутні судноводії для виконання посадових обов'язків та складних операцій в екстремальних умовах визначено міжнародними нормативними документами: Міжнародна конвенція з підготовки, дипломування моряків та несення вахти, Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі, Міжнародний кодекс з управління безпекою та інші, які наголошують, що безпека судноплавства безпосередньо залежить від ступеня професіоналізму кадрів, які залучаються до роботи на судна. У зв'язку з цим, недоліки розвитку вмінь професійно-орієнтованого спілкування також впливають на професійне та особистісне зростання спеціаліста. Відтак, виникає необхідність упровадження активних технологій та форм навчання, які стимулюватимуть курсантів до спілкування, особливо в процесі професійної діяльності в інтернаціональних командах.

Вітчизняний і міжнародний педагогічний досвід переконує, що цьому значною мірою сприяють кейс-технології. Вони створюють атмосферу реальної практики розв'язання конкретних професійних завдань і вимагають від курсантів перевтілення в спеціалістів майбутнього посадового призначення, дозволяють їм самостійно й творчо засвоювати необхідні знання, приймати обґрунтовані рішення, уміти брати на себе відповідальність за їх виконання та результати, що просто неможливо без умінь професійно-орієнтованого спілкування.

Дослідженням професійно-орієнтованого спілкування фахівців різних спеціальностей займалися вітчизняні (С. Амеліна, К. Вишневецька, І. Гладун, І. Іванова, С. Козак, І. Корнева, А. Кузнецов, Ю. Ніколаєнко, Н. Разенков,

В. Терехова) та зарубіжні дослідники (О. Ісаєва, С. Кузнєцова, Ю. Лопатіна, Л. Макар, І. Миронова, Н. Патяєва, Р. Арнон (R. Arnon), Р. де Беаугранде (R. de Beaugrande), Л. Бімер (Beamer L.), Г. Грослінг (G. Grosling), І. Вард (I. Ward), Т. Хатчінсон (T. Hutchinson), А. Вотерс (A. Waters), Дж. Річардс (J. Richards)); методики викладання іноземних мов (О. Заболотська, Г. Китайгородська, Н. Микитенко, Л. Морська, С. Ніколаєва, О. Тарнапольський); формування готовності до професійного іншомовного спілкування (Л. Гапоненко, Н. Логутіна, М. Прадівляний, І. Секрет, Н. Сура).

Розробці проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців судноплавної галузі присвячено праці О. Безбаха, О. Безлуцької, Н. Бобришевої, Г. Варварецької, С. Волошинова, О. Гуренкової, В. Давидова, Н. Демиденко, В. Дуліна, В. Захарченко, М. Кулакової, І. Литвиненко, О. Луценко, У. Ляшенко, О. Попової, І. Сокола, С. Ситнік, Н. Черненко, В. Чернявського, М. Шермана, Т. Андреса (T. Andres), Б. Джонсона (B. Jonson), Х. Іаковакі (H. Iakovaki), Е. Ноубла (A. Noble), Д. Мелінга (D. Meling), О. Олсена (O. Olsen), А. Солтера (I. Salter), Я. Хорка (J. Horck); проблеми професійної спрямованості мовної підготовки судноводіїв розглядали С. Барсук, Н. Дорошкевич, В. Зикова, Ф. Кнудсен (F. Knudsen), В. Кудрявцева, Л. Новік, О. Соловійова, В. Теніщева, О. Цибульська, В. Шорт (V. Short).

Незважаючи на внесок, зроблений вітчизняними та зарубіжними науковцями у розв'язання проблеми підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, є певні протиріччя між:

- потребою суспільства у висококваліфікованих майбутніх судноводіях та недостатнім рівнем їх підготовки до професійно-орієнтованого спілкування у вищих морських навчальних закладах;
- необхідністю модернізації підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування та недосконалістю означеного процесу;
- наявністю значного педагогічного потенціалу кейс-технологій у підготовці майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування та нерозробленістю спеціальної методики їх застосування.

Потреба у розв'язанні об'єктивних протиріч та відсутність комплексного дослідження означеної проблеми зумовила вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи Херсонського державного університету в межах проекту «Моніторинг освітньо-наукового простору як фактор інноваційного розвитку вищого навчального закладу» (номер державної реєстрації 0112U001436), кафедри англійської мови в судноводінні Херсонської державної морської академії «Впровадження різнорівневого комунікативного навчання англійської мови в умовах компетентнісного підходу» (номер державної реєстрації 0116U007229) та науково-дослідної роботи, що виконується за рахунок видатків загального фонду державного бюджету «Інноваційні технології формування професійної культури

працівника морського та річкового транспорту при вивченні гуманітарних дисциплін» (номер державної реєстрації 0115U002518).

Тему дисертації затверджено вченою радою Херсонського державного університету (протокол № 7 від 30 січня 2012 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 6 від 19.06.2012 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах.

Предмет дослідження – модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій та педагогічні умови її реалізації у вищих морських навчальних закладах.

Мета дослідження – розробка, обґрунтування та експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій та педагогічних умов її реалізації у навчальному процесі вищих морських навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження будувалася на припущенні про те, що процес підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій буде більш результативним за умови впровадження науково-обґрунтованої моделі, яка включає такі аспекти його організації як мета, завдання, принципи, підходи, зміст, методи, форми, засоби та таких педагогічних умов:

- формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв;
- розроблення інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування;
- інтеграція кейс-технологій, нових і традиційних методів та форм навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

- 1) проаналізувати наукову літературу та уточнити сутність базових понять дослідження;
- 2) визначити критерії, показники та рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування;
- 3) теоретично обґрунтувати та реалізувати педагогічні умови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.
- 4) розробити та експериментально перевірити ефективність моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань і перевірки гіпотези використано низку **методів дослідження**:

– *теоретичні*: аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури та нормативної документації з метою вивчення стану теоретичного і практичного

вирішення проблеми підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій (1.1–1.3 – тут і ділі – підрозділи дисертації); синтез, порівняння, систематизація – для визначення сутності основних понять (1.1–1.3); моделювання – для розроблення моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій (3.1, 3.2); аналіз та узагальнення – для обґрунтування педагогічних умов реалізації моделі (2.3, 3.2);

– *емпіричні*: діагностичні (спостереження, бесіда, анкетування, тестування) – для визначення реального стану проблеми в педагогічній практиці, визначення рівня сформованості вмінь професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв (2.1, 2.2, 3.3); педагогічний експеримент (початковий, констатувальний, формувальний і узагальнювальний етапи) – для перевірки ефективності моделі та педагогічних умов підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування (2.2, 3.2, 3.3);

– *статистичні*: для кількісного та якісного аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи з використанням методів математичної статистики та їх інтерпретація для встановлення достовірності та їх репрезентивності (2.2, 3.3).

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася впродовж 2011-2016 рр. на базі Херсонської державної морської академії, Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (м. Маріуполь), Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Загалом, на різних етапах експериментом було охоплено 236 майбутніх судноводіїв та 57 викладачів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, яка містить чотири блоки: цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний та оцінювально-результативний, а також сукупність науково обґрунтованих педагогічних умови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій;

– *уточнено* сутність понять: «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв», «готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування»;

– *конкретизовано* критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), показники та рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування;

– *подальшого розвитку* набули положення щодо підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування через застосування в навчальному процесі кейс-технологій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці, апробації та впровадженні навчально-методичного комплексу, спрямованого на підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, який складається зі спецкурсу «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв», навчального

посібника «Cases on Board Vessels», комплексу комунікативних тренінгів та вправ, матеріалів для лекційних, семінарських та практичних занять, діагностувальних методик для виявлення рівнів готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами вищих морських навчальних закладів під час підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності, а також курсантами для самостійної роботи.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного (акт впровадження № 01/11-358 від 24.03.2016), Херсонської державної морської академії (акт впровадження № 01-27/1216 від 11.07.2016), Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія» (акт впровадження № 542-16 від 07.11.2016).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки дослідження обговорювалися й отримали позитивну оцінку під час виступів автора на науково-практичних конференціях різного рівня:

– *міжнародних*: «Профессиональное лингвообразование» (Нижній Новгород, Росія, 2013 р.), «Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wuniki» (Закопане, Польща, 2016 р.), «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, Україна, 2016 р.);

– *всеукраїнських*: «Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням» (Херсон, 2011 р.), «Сучасні енергетичні установки на транспорті і технології та обладнання для їх обслуговування» (Херсон, 2012 р.), Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням (Херсон, 2013 р.), «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі» (Херсон, 2013 р.), «Мова як засіб міжкультурної комунікації» (Херсон, 2016 р.), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2016 р.), Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням (Херсон, 2017 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дослідження висвітлено автором у 23 (18 одноосібних) публікаціях: у наукових фахових виданнях України – 8, у зарубіжних фахових виданнях – 2 (Угорщина, Росія), у збірниках зарубіжних конференцій – 2 (Польща, Росія), у збірниках матеріалів конференцій – 6. Праці апробаційного характеру представлено 5 навчальними посібниками.

Особистий внесок здобувача. Усі результати дисертації обґрунтовані на основі досліджень автора. В працях, опублікованих у співавторстві, особистим внеском здобувача є: у навчальному посібнику «Manage It. Student's book» [21] – розділ «Personal Skills and Qualities in Crew Management» / «Особисті навички та якості в управлінні судновим екіпажем»; у навчальному посібнику «Take Your Drift. Student's book» [23] – розділ «Vessel Traffic Service» / «Служба регулювання руху суден»; у навчальному посібнику «MRM Cases» [19] – розділи «MV Cosco Busan Allision» та «MV Cloud Star»; у навчальному посібнику

«Радионавигационные приборы» [20] – розділ «Automatic identification system» / «Автоматична ідентифікаційна система»; у статті «Successful interview – bridge to sea career» [18] – аналіз типів співбесід у кріюінгових компаніях для визначення рівня професійної компетентності моряків. Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (340 найменувань, із них 48 – іноземною мовою), додатків (19). Повний обсяг дисертації становить 302 сторінки, з них 181 – основного тексту. Робота містить 25 таблиць, 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання дослідження, розкрито методологічні та теоретичні вихідні положення, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відображено апробацію і впровадження здобутих результатів; подано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** дисертації «**Теоретичні передумови підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій**» здійснено аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з досліджуваної проблеми; уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження; з'ясовано особливості застосування кейс-технологій.

Аналіз наукових досліджень показав, що проблема професійної підготовки майбутніх судноводіїв є актуальною і своєчасною, що обумовлено модернізацією професійної освіти відповідно до вимог європейського освітнього простору. Проте публікації вітчизняних і зарубіжних учених свідчать про недостатню розробленість аспекту професійної підготовки майбутніх судноводіїв у цілому та зокрема їх підготовки до професійно-орієнтованого спілкування. Так, вітчизняні дослідники присвятили свої праці окремим питанням формування готовності морських фахівців до професійної діяльності в полікультурному середовищі, формуванню соціокультурної та іншомовної комунікативної компетенцій судноводіїв. Дисертаційні дослідження зарубіжних учених розкривають особливості імітаційно-тренажерної підготовки морських спеціалістів, професійної підготовки до управлінської діяльності судноводіїв, підготовки морських інженерів до екстремальних умов їх професійної діяльності. Систематизуючи погляди вчених на проблему та вимоги основних міжнародних та національних нормативно-правових документів до професійної підготовки майбутніх судноводіїв, зроблено висновок, що професійна підготовка судноводіїв має включати і підготовку до міжособистісного спілкування англійською мовою, адже морська англійська мова використовується не тільки під час суднових операцій, але й може бути корисною в якості інструменту соціальної взаємодії у багатомовному екіпажі.

У дослідженні поняття «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв» трактується як усвідомлений процес обміну інформацією англійською мовою під час професійної взаємодії, яка передбачає наявність

взаєморозуміння між майбутнім судноводієм та представниками судноплавної галузі (які належать до різних культур) з метою управління судном та діяльністю екіпажу, здійснення безпечних морських перевезень та охорони навколишнього середовища.

Готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування визначаємо як результат професійної підготовки, що включає особистісні якості майбутніх судноводіїв (вмотивованість, стресостійкість, швидкість реакції, підвищена сконцентрованість уваги тощо), набір професійних (знання міжнародних морських конвенцій та кодексів, уміння здійснювати управління судновим екіпажем, управління робочим навантаженням, підтримувати безпечну навігаційну вахту, володіння навичками заповнення та контролю суднової документації, володіння навичками співпраці з суднами, береговими та іншими компетентними органами іноземних держав тощо) та іншомовних комунікативних компетенцій (знання професійної лексики та граматики англійської мови, уміння розуміти і логічно будувати висловлювання з метою ефективною комунікації, використовувати й інтерпретувати мовні форми відповідно до ситуації, застосовувати невербальні засоби спілкування) необхідні для здійснення професійної діяльності (виконання безпечних морських перевезень).

Спираючись на роботи вітчизняних і зарубіжних учених, зроблено висновок про те, що застосування кейс-технологій сприяє підготовці майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, розвитку їх самостійного мислення, уміння вислуховувати й враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловлювати свою думку як рідною, так і іноземною мовами. За допомогою цих технологій курсанти мають можливість не тільки вдосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення до поставленої проблеми, а й проявити комунікативну компетентність, а також особистісні та професійні якості.

Теоретичне обґрунтування вищезокресленого питання дало змогу визначити категоріальний апарат кейс-технологій, який складається із термінів «кейс», «ситуація» або «ситуативне завдання», «аналіз» і «аналіз ситуації», систематизувати типологію кейсів та схарактеризувати етапи роботи викладача та курсантів над кейсом. Нами уточнено поняття «кейс-технології» – це група освітніх технологій, методів і прийомів навчання, заснованих на розв'язанні реальних ситуацій професійної діяльності (кейсів), що відображають практичну проблему й активізують комплекс засвоєних знань, для спільного аналізу, обговорення та вироблення рішень з певного розділу дисципліни. Для підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування в якості кейсів використовуємо автентичні тексти-рапорти з описанням проблем, нещасних випадків або аварій, що реально сталися на різних суднах. Вони містять інформацію, яку курсанти мають проаналізувати виключно англійською мовою з професійної точки зору, задіявши наявний у них комплекс знань із фахових дисциплін та особистий досвід, потім на основі цього аналізу знайти рішення проблеми та обґрунтувати його. Таким чином, забезпечується єдність освітнього

процесу, відходячи від набору енциклопедичних знань у бік компетентностей та професійної культури, які інтегративні за своєю природою.

Кейс-технології передбачають такий вид навчального заняття, що інтегрує в собі декілька методів: кейс-метод (глибоке дослідження реальної ситуації з метою її розв'язання), моделювання (проектування стратегії дій і практичної її реалізації), «мозковий штурм» (генерування ідей та пропозицій, що забезпечують всебічний огляд ситуації), дискусія (обмін думками з приводу проблем і шляхів її вирішення), рольові ігри (представлення варіантів поведінки членів суднового екіпажу), метод проектів (розв'язання конкретних проблем ситуації в умовах співпраці та міжособистісної комунікації з презентацією результатів). Вони застосовуються в різних формах навчальної діяльності (нових і традиційних), які можуть знайти своє місце в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв: лекції-конференції, проблемні лекції, семінарські заняття, практичні заняття, майстер класи, круглі столи, групові тренінги, самостійна та індивідуальна робота, тренажерна практика, зустрічі з представниками різних національностей та капітанами.

В якості засобів навчання використовуються навчальні посібники, автентичний матеріал (репортажі з місця аварій, розслідування морських катастроф, судові журнали, чек-листи), роздатковий матеріал та технічні засоби навчання: комп'ютери (наприклад, для унаочнення розроблених курсантами проектів застосовували мультимедійні презентації, створені за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Power Point), мережу Інтернет (аудіо / відеоматеріали, новини, сайти відомих морських журналів та бюлетенів з питань безпеки судноплавства, розміщені у вільному доступі), що відповідає сучасним вимогам до засобів навчання та навчально-виховного процесу у вищій школі.

З метою найбільш успішного впровадження кейс-технологій у процес підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, розроблено авторський навчальний посібник «Cases on Board Vessels», який включає в себе автентичні тексти-рапорти з описанням проблем, нещасних випадків або аварій на різних судах, а також вправи для детального аналізу цих надзвичайних ситуацій, виявлення причин, через які вони сталися, та варіантів їх розв'язання.

У другому розділі дослідження **«Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій»** визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, представлено сучасний стан підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, схарактеризовано педагогічні умови.

У дослідженні розроблено критерії, показники та рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування: мотиваційно-ціннісний (сформованість мотивації до професійно-орієнтованого спілкування, сформованість комунікативної толерантності, сформованість мотивації до успіху в процесі професійно-орієнтованого спілкування), когнітивний (знання англійської мови професійного морського спрямування, знання про особливості вербального

та невербального спілкування, знання етичних норм ведення професійно-орієнтованого спілкування), діяльнісний (здатність до розв'язання конфліктів під час професійно-орієнтованого спілкування, рівень самоконтролю під час професійно-орієнтованого спілкування, уміння володіти нормами та культурою професійно-орієнтованого спілкування).

Вищезначені критерії та їх показники дали змогу охарактеризувати рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування (високий, середній і низький).

Високий рівень готовності до професійно-орієнтованого спілкування об'єднує майбутніх судноводіїв, яким притаманні висока зацікавленість у професії, яскраво виражена внутрішня мотивація до професійно-орієнтованого спілкування, цілеспрямований інтерес до отримання нових знань. Вони демонструють вільне володіння англійською мовою професійного морського спрямування, мають повні та глибокі знання про особливості вербального та невербального спілкування, володіють етичними нормами ведення професійно-орієнтованого спілкування на високому рівні, здатні до розв'язання конфліктів та виявляють високий рівень самоконтролю під час професійно-орієнтованого спілкування. Фахівці з високим рівнем означеної готовності здатні на досягнення конструктивних та позитивних результатів від спілкування, особистісну активність, що визначає потребу в досягненні успіху.

Середній рівень готовності до професійно-орієнтованого спілкування об'єднує майбутніх судноводіїв з помірною зацікавленістю у професії, достатнім інтересом до навчання й отримання нових знань, нейтральними емоціями, які виникають у процесі професійно-орієнтованого спілкування, нестійкою мотивацією до успіху, продуктивність їх професійно-орієнтованого спілкування та ступінь активності не залежить від зовнішнього контролю. Вони виявляють достатні знання англійської мови професійного морського спрямування та особливостей вербального й невербального спілкування. Курсанти, що відповідають цьому рівню характеризуються вибором різних стратегій подолання конфліктів, що не завжди призводить до їх оптимального вирішення, середнім комунікативним контролем, вони іноді не зважають на думку оточуючих; мають не зовсім сформовані вміння володіння нормами та культурою професійно-орієнтованого спілкування.

Низький рівень готовності до професійно-орієнтованого спілкування характеризує майбутніх судноводіїв, яким притаманна низька мотивація до професійно-орієнтованого спілкування, недостатня сформованість комунікативної толерантності, відсутність мотивації до успіху в процесі професійно-орієнтованого спілкування; елементарний рівень володіння англійською мовою професійного морського спрямування; безсистемні, поверхневі знання про особливості вербального та невербального спілкування. Вони не знають основ вирішення конфліктів, стилів спілкування; демонструють слабо виражене вміння володіння нормами та культурою професійно-орієнтованого спілкування, критично ставляться до висловлювань партнера, мають низький комунікативний контроль, характеризуються стійкою поведінкою та небажанням змінюватись.

З метою вивчення сучасного стану та перевірки доцільності підготовки майбутніх морських судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, їх вмотивованості до роботи із кейс-технологіями на початковому етапі експерименту за допомогою бесід, спостереження, анкетувань курсантів та викладачів морських навчальних закладів було виявлено, що в морських ВНЗ відсутня комплексна, цілеспрямована робота з розвитку вмінь та навичок професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, причинами чого є недостатня кількість методичних розробок та недостатній рівень обізнаності викладачів про кейс-технології, а також відзначено низьку вмотивованість курсантів до роботи із кейсами під час занять з дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», вони не можуть підтримувати бесіду на професійно-орієнтовані теми англійською мовою.

Наступним етапом дослідно-експериментальної роботи був констатувальний експеримент, який складався з підбору методик діагностування, розробки авторських тестів, диференціації на контрольну та експериментальну групи курсантів спеціальності 271 «Річковий і морський транспорт», спеціалізації «Судноводіння» – по 118 осіб у кожній, опитування курсантів контрольної та експериментальної груп. Аналіз результатів показав, що більшість курсантів експериментальної та контрольної груп мають низький (56,8% ЕГ і 54,3% КГ) та середній (26,3% ЕГ і 27,1% КГ) рівні готовності до професійно-орієнтованого спілкування. Причини таких низьких показників убачаємо в недосконалості або відсутності комплексної, цілеспрямованої роботи з підготовки до професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв, малим відсотком використання кейс-технологій під час занять, відсутністю заохочення розвивати та поглиблювати інтерес до професійного спілкування, відсутністю створення проблемних ситуацій під час роботи з кейсами, різноманітності тематики кейсів, яка б охоплювали різні професійні ситуації на судні тощо.

Аналіз наукової літератури та врахування специфіки навчання майбутніх судноводіїв дали можливість визначити педагогічні умови, необхідні для успішної реалізації моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування: 1) формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв, 2) розроблення інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, 3) інтеграція кейс-технологій, нових і традиційних методів та форм навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв. Тільки забезпечення сукупності педагогічних умов, їх взаємозв'язок і взаємозумовленість сприятиме ефективності реалізації моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

У третьому розділі дослідження «Експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій» представлено модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, визначено форми та методи

навчання, описано хід формувального експерименту, подано аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

На формувальному етапі дослідження було запропоновано модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій, яка впроваджувалася поетапно. Представлена модель складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків, що представляють собою цілісну, динамічну систему (рис. 1).

Перший блок – цільовий, який регламентується Стандартом вищої освіти (Галузь знань 27 Транспорт, Спеціальність 271 Річковий та морський транспорт), вимогами Міжнародної конвенції з підготовки, дипломування моряків та несення вахти (ПДМНВ) і роботодавців (провідних судноплавних компаній світу та України), до його складу включено мету та завдання.

Другий блок – теоретико-методологічний – відображає принципи (професійно-орієнтованого контекстного навчання, особистісно-орієнтованого навчання, проблемності, комунікативно-ситуативного навчання, інтерактивної спрямованості навчання, міждисциплінарної інтеграції, комплексності, колективної взаємодії, рефлексії) та підходи (системний, діяльнісний, комунікативний, компетентнісний).

Третій блок – змістово-процесуальний, до якого входять мотиваційний, когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти; зміст фахових дисциплін («Навігація і лоція», «Управління судном», «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Глобальний морський зв'язок для пошуку та рятування», «Стандарти Міжнародної морської організації та охоронні заходи на судні», «Технологія перевезення вантажів» тощо), комунікативно-орієнтованих дисциплін («Менеджмент морських ресурсів», «Управління ресурсами навігаційного містка», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Англійська мова (за професійним спрямуванням)», «Психологія»), спецкурс «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв»; етапи реалізації процесу підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування (мотиваційно-цільовий, змістово-діяльнісний та результативно-творчий); методи (кейс-метод, моделювання, «мозковий штурм», дискусія, рольові ігри, проекти, презентації), форми (лекції-конференції, проблемні лекції, семінарські заняття, практичні заняття, спецкурс, майстер класи, круглі столи, групові тренінги, самостійна та індивідуальна робота, тренажерна практика тощо) та засоби навчання (навчальні посібники, автентичний матеріал (репортажі з місця аварій, розслідування морських катастроф, суднові журнали, чек-листи), комп'ютери, мережа Інтернет).

Четвертий блок – оцінювально-результативний, який представлений критеріями готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), відповідними показниками, рівнями (високий, середній, низький), моніторингом та результатом (готовність майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування). Наскрізний компонент моделі, педагогічні умови, необхідний для успішної підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування.

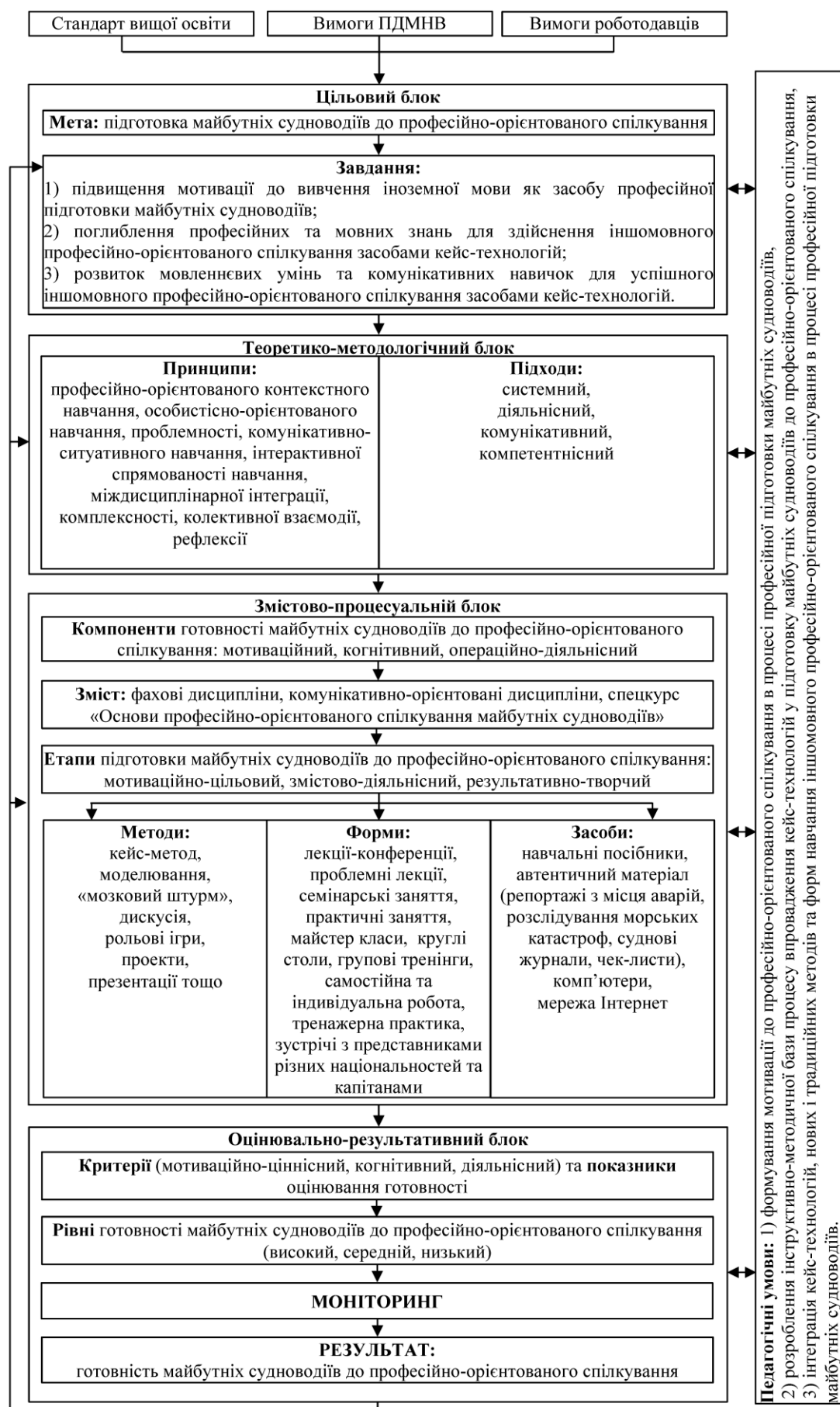

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій

Перший етап реалізації моделі – мотиваційно-цільовий – мав на меті забезпечити формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування, розвиток потреб до комунікації, мотивації до прагнення успіху в процесі професійно-орієнтованого спілкування, формування комунікативної толерантності через знайомство курсантів з особливостями майбутньої професійної діяльності. Цей етап передбачав реалізацію першої педагогічної умови і для цього використовувалися різноманітні форми та види позааудиторних та аудиторних занять: бесіди, круглі столи, групові тренінги, зустрічі з представниками різних національностей, капітанами, помічниками капітанів.

Другий етап – змістово-діяльнісний – передбачав формування знань з англійської мови професійного морського спрямування, знань про особливості вербального та невербального спілкування, етичні норми ведення професійно-орієнтованого спілкування, уміння розв'язання конфліктів, самоконтролю під час професійного спілкування, володіння нормами та культурою професійного спілкування, та використання їх у професійних ситуаціях. З цією метою проводилися такі форми роботи: лекція-конференція, інтерактивні та проблемні лекції, семінарські та практичні заняття з використанням дискусій, рольових ігор, мозкового штурму, кейс-технологій та мультимедійних технологій. Цей етап став основою реалізації другої та третьої педагогічних умов у вигляді розробки спецкурсу «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв» і навчального посібника «Cases on Board Vessels» та їх упровадження в навчальний процес. Програма спецкурсу складалася з двох модулів: «Введення до теорії професійно-орієнтованого спілкування», «Практичний аспект професійно-орієнтованого спілкування з членами суднового екіпажу» та передбачала проведення лекцій, семінарських та практичних занять, під час яких курсанти, аналізуючи кейси, отримували теоретичні знання та вдосконалювали практичні навички.

Третій етап – результативно-творчий – складався із підготовки індивідуально-творчої роботи та відпрацювання майбутніми судноводіями здобутих навичок професійного спілкування під час створення проблемних ситуацій засобами кейс-технологій. Для цього курсанти долучалися до індивідуально-творчої роботи: міні-досліджень, проєктів, презентацій.

З метою перевірки ефективності моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій було проведено прикінцеве діагностування курсантів експериментальної та контрольної груп з наступним аналізом результатів дослідно-експериментальної роботи. Методики для діагностування рівнів підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування були аналогічними до тих, що було використано для констатувального етапу експерименту.

Узагальнені результати готовності до професійно-орієнтованого спілкування курсантів експериментальної та контрольної груп на констатувальному та формувальному етапах експерименту представлено в таблиці 1.

Як видно з табл. 1, в обох групах відбулися позитивні зміни в рівнях готовності до професійно-орієнтованого спілкування. Так, високого рівня в ЕГ

досягли 31,4% курсантів (було 16,9%), середнього – 53,4% (було 26,3%); на низькому рівні залишилося 15,2 (було 56,8%). У майбутніх судноводіїв КГ високого рівня досягли 22,1% (було 18,6%), середнього – 31,3% (було 27,1%); низький рівень виявлено у 46,6% (було 54,3%).

Таблиця 1.

Результати експериментальної перевірки рівнів готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування за всіма критеріям

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Конст. етап	Формув. етап	Конст. етап	Форм. етап
Високий	16,9	31,4	18,6	22,1
Середній	26,3	53,4	27,1	31,3
Низький	56,8	15,2	54,3	46,6

Статистичну значущість розбіжності змін готовності до професійно-орієнтованого спілкування в контрольній та експериментальній групах доведено за допомогою критерію однорідності χ^2 . Отже, результати обчислення статистично довели значущість змін, що відбулося в ЕГ; переконливо засвідчили ефективність науково-обґрунтованої моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій та педагогічних умов, започаткованих у роботі, та підтвердили достовірність висунутої гіпотези.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено науково-теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій. Отримані результати підтвердили гіпотезу, покладену в основу дослідження, а досягнута мета й вирішені завдання дали підставу для формулювання загальних висновків:

1. Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень дозволив розкрити поняття «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв», як усвідомлений процес обміну інформацією англійською мовою під час професійної взаємодії, яка передбачає наявність взаєморозуміння між майбутнім судноводієм та представниками судноплавної галузі (які належать до різних культур) з метою управління судном та діяльністю екіпажу, здійснення безпечних морських перевезень та охорони навколишнього середовища.

Поняття «готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування» визначено як результат професійної підготовки, що включає особистісні якості майбутніх судноводіїв (умотивованість, стресостійкість, швидкість реакції, підвищену сконцентрованість уваги тощо), набір професійних (знання міжнародних морських конвенцій та кодексів, уміння здійснювати управління судновим екіпажем, управління робочим навантаженням, підтримувати безпечну навігаційну вахту, володіння навичками заповнення та контролю судової документації, володіння навичками співпраці з суднами, береговими та іншими компетентними органами іноземних держав тощо) та іншомовних комунікативних компетенцій (знання професійної лексики та граматики англійської мови, уміння розуміти і логічно будувати висловлювання з

метою ефективної комунікації, використовувати й інтерпретувати мовні форми відповідно до ситуації, застосовувати невербальні засоби спілкування), необхідні для здійснення професійної діяльності (виконання безпечних морських перевезень).

Також уточнено поняття «кейс-технології» – це група освітніх технологій, методів і прийомів навчання, заснованих на розв’язанні реальних ситуацій професійної діяльності (кейсів), що відображають практичну проблему й активізують певний комплекс засвоєних знань, для спільного аналізу, обговорення та вироблення рішень з певного розділу дисципліни.

2. Визначено критерії готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) та відповідні показники (сформованість мотивації до професійно-орієнтованого спілкування, сформованість комунікативної толерантності, сформованість мотивації до успіху в процесі професійно-орієнтованого спілкування, знання з англійської мови професійного морського спрямування, знання про особливості вербального та невербального спілкування, знання етичних норм ведення професійно-орієнтованого спілкування, здатність до розв’язання конфліктів під час професійно-орієнтованого спілкування, рівень самоконтролю під час професійно-орієнтованого спілкування, уміння володіти нормами та культурою професійно-орієнтованого спілкування). Схарактеризовано рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування: високий, середній, низький.

3. Ґрунтуючись на аналізі психолого-педагогічних досліджень, практики навчальної роботи, окреслено педагогічні умови, що сприяють підвищенню ефективності процесу підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування: формування мотивації до професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв; розроблення інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування; інтеграція кейс-технологій, нових і традиційних методів та форм навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв.

4. Розроблено й науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Запропонована модель складається з чотирьох взаємопов’язаних блоків: цільовий – мета і завдання навчального процесу; теоретико-методологічний – принципи та підходи; змістово-процесуальний – компоненти готовності, зміст фахових дисциплін, комунікативно-орієнтованих дисциплін та спецкурсу «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв», етапи (мотиваційно-цільовий, змістово-діяльнісний, результативно-творчий), методи, форми та засоби навчання, спрямовані на забезпечення процесу підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування; оцінювально-результативний – критерії, показники та рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування, моніторинг, результат та педагогічні умови, представлені в моделі як

наскрізний компонент, взаємопов'язаний з усіма блоками.

Експериментально доведено, що реалізація педагогічних умов та впровадження моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій дозволило досягти суттєвих змін у рівнях сформованості досліджуваного утворення в курсантів експериментальної групи порівняно з контрольною. Так, моніторинг результатів експерименту засвідчив, що кількість курсантів, які досягли високого рівня готовності до професійно-орієнтованого спілкування, в ЕГ зросла на 14,5%, в КГ – на 3,5%; середнього – на 27,1% в ЕГ і відповідно на 4,2% – у КГ; а з низьким рівнем зменшилась на 41,6% в ЕГ і на 7,7% – у КГ.

У процесі дослідно-експериментальної роботи розроблено навчально-методичний комплекс, який складається зі спецкурсу «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв», навчального посібника «Cases on Board Vessels», комплексу комунікативних тренінгів та вправ, матеріалів для лекційних, семінарських та практичних занять, діагностувальних методик готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Перспективи подальших досліджень вбачаються в розробленні нових методів та технологій навчання професійно-орієнтованого спілкування, у виявленні можливостей використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання професійно-орієнтованого спілкування, відбору та вдосконалення змісту циклу професійно-орієнтованих дисциплін.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях автора:

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Костюк В. Б. Застосування ситуативно-комунікативних технологій у навчанні іншомовного спілкування майбутніх судноводіїв / В. Б. Костюк // Витоки пед. майстерності : зб. наук. пр. Полтавського національного пед. університету ім. В.Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки» [гол. ред. Степаненко М.І.]. – Полтава: Вид-во ПНПУ, 2012. – Вип. 10. – С. 149–152.

2. Костюк В. Б. Принципи організації навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв / В. Б. Костюк // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» [гол. ред. Бакум З.П.]. – Кривий Ріг : Вид-во КНУ, 2014. – Вип. 40. – С. 54–59.

3. Костюк В. Б. Використання кейс-технологій на занятті з іноземної мови / В. Б. Костюк // Рідна школа : наук.-пед. журнал [гол. ред. Пугач А.]. – Київ : Фенікс, 2015. – № 5-6. – С. 47–52.

4. Костюк В. Б. Організація навчання іншомовного професійно-орієнтованого спілкування на основі кейс-технологій / В. Б. Костюк // Вісник Черкаського університету : наук. журнал. Серія «Педагогічні науки» [гол. ред. Черевко О.В.]. – Черкаси : Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – Вип. 8 (341). – С.120–128.

5. Костюк В. Б. Педагогічні умови застосування кейс-технологій у процесі активної підготовки судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування / В. Б. Костюк // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка : наук. журнал [гол. ред. Саух П.Ю.]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – Вип. 2 (80). – С. 84–89.

6. Костюк В. Б. Теоретичні та методичні засади запровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування / В. Б. Костюк // Наукові записки : науковий журнал. Серія «Педагогіка і психологія» [редкол.: Шахов В.І. (голова) та ін.] – Вінниця : Вид-во ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2015. – Вип. 43. – С. 244–249.

7. Смелікова В. Б. Особливості та шляхи реалізації моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій / В. Б. Смелікова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : зб. наук. пр. Серія «Філологічна» [гол. ред. Пасічник І.Д.]. – Острог : Вид-во НУ «Острозька академія», 2016. – Вип. 63. – С. 183–187.

8. Смелікова В. Б. Експериментальна перевірка ефективності методики підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій / В. Б. Смелікова // Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) [відп. ред. Самойленко Г.В.]. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М.Гоголя, 2016. – Кн. 2. – С.162–168.

Статті у зарубіжних фахових виданнях:

9. Smelikova V. B. The use of the case-technologies in teaching Maritime English in a competency-based approach / V. B. Smelikova // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest, 2015. – III (33), Issue : 66. – P. 16–19.

10. Смелікова В. Б. Модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій / В. Б. Смелікова // Научные труды SWorld.– Иваново : Научный мир, 2016. – Вып. 45. – Том 5. – С. 19–24.

Матеріали і тези конференцій:

11. Костюк В. Б. Розвиток творчого мислення курсантів під час навчання англійської мови у вищих морських навчальних закладах / В. Б. Костюк // Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 7-8 квітня 2011 р.). – Херсон : Вид-во ХДМІ, 2011. – С. 144–145.

12. Костюк В. Б. Роль і місце кейс технологій у підготовці майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування / В. Б. Костюк // Сучасні енергетичні установки на транспорті і технології та обладнання для їх обслуговування : матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 10-12 жовтня 2012 р.). – Херсон : Вид-во ХДМА, 2012. – С. 260–263.

13. Костюк В. Б. Обучение иностранному языку специалистов водного транспорта как актуальная проблема высшего профессионального образования / В. Б. Костюк // Профессиональное лингвообразование : материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. (Нижний Новгород, 18-20 июля 2013 р.). – Нижний Новгород : Вид-во НИУ РАНХиГС, 2013. – С. 65–71.

14. Костюк В. Б. Педагогічні умови застосування кейс-технологій під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням / В. Б. Костюк // Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 25-26 квітня 2013 р.). – Херсон : Вид-во ХДМА, 2013. – С. 38–41.

15. Смелікова В. Б. Результативність упровадження моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій у вищих морських навчальних закладах / В. Б. Смелікова // *Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Закопане, 30-31 серпня 2016 р.). – Закопане, 2016. – С. 54–61.

16. Смелікова В. Б. Зміст та аналіз результатів констатувального експерименту з перевірки підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій / В. Б. Смелікова // Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку : матеріали XXV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 16-17 вересня 2016 р.). – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 109–115.

17. Смелікова В. Б. Компоненти готовності майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування / В. Б. Смелікова // Новітні тенденції навчання іноземної мови за професійним спрямуванням : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 21-22 вересня 2017 р.). – Херсон : Вид-во ХДМА, 2017. – С. 121–125.

18. Smelikova V. B. Successful interview – bridge to sea career / V. B. Smelikova, T.S. Pindosova, P. Fatkin // Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі : матеріали IV Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 11 квітня 2013 р.). – Херсон : Вид-во ПП Вишимирський В.С., 2013. – С. 12–16.

Навчально-методичні видання:

19. MRM Cases : навч. посібник / [В.Ф.Кудрявцева, В.Б.Костюк, Л.В.Липшиц, О.О.Сморочинська, Ю.В.Філіппов]. – Херсон : Вид-во ХДМА, 2011. – 59 с.

20. Радионавигационные приборы : навч. посібник для студентів вищих морських навч. закл. / [В. Ф. Ходаковский, М. С. Литвак, В. Б. Костюк, А. В. Вершина]. – Херсон : Вид-во Гринь Д.С., 2013. – 414 с.

21. Manage It. Student's book : навч. посібник / [В. Ф. Кудрявцева, С.Л.Барсук, О.Л. Мороз, В.Б. Смелікова]. – Херсон : ВКФ «СТАР» ЛТД, 2015. – 210 с.

22. Smelikova V. B. Cases on Board Vessels : навч. посібник / V. B. Smelikova. – Херсон : Вид-во ХДМА, 2015. – 80 с.

23. Take Your Drift. Student's book : навч. посібник для студентів вищих морських навч. закл. / В.Ф. Кудрявцева, Н.М. Бобришева, В.Б. Смелікова та ін. – Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2015. – Part 2. – 352 с.

АНОТАЦІЯ

Смелікова В. Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Херсонський

державний університет. – Херсон, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій у вищих морських навчальних закладах.

Уточнено й доповнено сутність понять «іншомовне професійно-орієнтоване спілкування майбутніх судноводіїв», «готовність майбутніх судноводіїв до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування». У дослідженні запропоновано модель підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій. Визначено педагогічні умови реалізації моделі. Розроблено критерії, показники та рівні готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування. Представлено програму експериментальної роботи щодо впровадження моделі підготовки майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні навчально-методичного комплексу, який складається зі спецкурсу «Основи професійно-орієнтованого спілкування майбутніх судноводіїв», навчального посібника «Cases on Board Vessels», комплексу комунікативних тренінгів та вправ, матеріалів для лекційних, семінарських та практичних занять, діагностувальних методик готовності майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування.

Ключові слова: професійно-орієнтоване спілкування, майбутні судноводії, кейс-технології, вищий морський навчальний заклад, модель, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Смеликова В. Б. Подготовка будущих судоводителей к профессионально-ориентированному общению средствами кейс-технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Херсонский государственный университет. – Херсон, 2017.

Диссертационная работа посвящена проблеме подготовки будущих судоводителей к профессионально-ориентированному общению средствами кейс-технологий в высших морских учебных заведениях.

Уточнена и дополнена сущность понятий «иноязычное профессионально-ориентированное общение будущих судоводителей», «готовность будущих судоводителей к иноязычному профессионально-ориентированному общению».

В исследовании предложена модель подготовки будущих судоводителей к профессионально-ориентированному общению средствами кейс-технологий. Определены педагогические условия реализации модели. Разработаны критерии, показатели и уровни готовности будущих судоводителей к профессионально-ориентированному общению. Представлена программа экспериментальной работы по внедрению модели подготовки будущих судоводителей к профессионально-ориентированному общению средствами кейс-технологий.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное общение, будущие судоводители, кейс-технологии, высшее морское учебное заведение, модель, педагогические условия.

ANNOTATION

Smelikova V. B. Preparation of future navigators for professionally-oriented communication by means of case-technologies. – Manuscript.

Scientific thesis for the Candidate Degree in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Kherson State University. – Kherson, 2017.

The thesis focuses on the problem of preparation of future navigators for professionally-oriented communication by means of case-technologies. Safety of life at sea, efficiency of navigation and protection of marine environment depend on the involvement of competent, well-trained for professional interaction in international affairs seafarers. The training of highly qualified world-class navigators, ready for communication and cooperation, encourage search for the ways and methods that stimulate training, and development of innovative educational technologies. Case-technologies involve the use of innovative training methods and aim at the development of critical thinking, formation of cadets' interest to learning process, obtaining knowledge in challenging situations.

In the thesis the notion of “foreign-language professionally-oriented communication of future navigators”, “readiness of future navigators for foreign-language professionally-oriented communication” has been defined.

The model of preparation of future navigators for professionally-oriented communication by means of case-technologies has been developed and verified experimentally. It consists of four interrelated units. The target block – it is regulated by State standards for higher education, the recommendations of International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, the requirements of employers (leading crewing agencies of the world and Ukraine) and includes aim and tasks. The theoretical and methodological block reflects principles and approaches. The content and procedure block contains motivational, cognitive, operational and activity components, content of training material, implementation phases; methods, forms and means of education. The assessment and result block is represented by a range of criteria, indicators and levels of future navigators' readiness for professionally-oriented communication, monitoring and result. The model contains a complex of pedagogical conditions (formation of students' motivation to professionally-oriented communication in the vocational training process; development of instruction and methodological base for implementing case-technologies in the preparation of future navigators for professionally-oriented communication; integration of case-technologies, new and traditional forms and methods of teaching professionally-oriented communication in the vocational training of future navigators) necessary for successful preparation of future navigators for professionally-oriented communication by means of case-technologies, which are represented in the model as a cross-cutting component, interacted with all blocks.

The mathematical and statistical analysis of the experimented data is performed.

Practical importance of the obtained results lies in the creating: the training course “Professionally-oriented communication basics for future navigators”, the authors course book “Cases on Board Vessels”, set of communicative trainings and tasks, materials for lectures, seminars and practical trainings, diagnostic tools for identification future navigators' levels of readiness for professionally-oriented communication.

Key words: professionally-oriented communication, future navigators, case-technologies, higher maritime educational establishment, model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 10.10.2017 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 42.

Віддруковано з готових оригінал-макетів у видавництві
Херсонської державної морської академії
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру ДК № 4319 від 10.05.2012 р.
73000, м. Херсон, просп. Ушакова, 20
тел.: 49-20-20

